

I samarbejde med seniorforsker Søren H. Andersen, Moesgård Museum, Århus, har Marine – Arkæologisk – Gruppe, Fredericia siden 1990 og frem til 2004 foretaget marinarkæologiske undersøgelser af den submarine stenalderboplads Ronæs Skov, Gamborg Fjord, Vestfyn, som der nu er udgivet en bog om.

Bogen omhandler den teknik og teknologi til udgravning af submarine stenalderboplads, som Marine – Arkæologisk – Gruppe var med til at udvikle under udgravningen af den undersøiske stenalderboplads i Tybrind Vig fra 1978 – 1987, og som også er blevet anvendt ved Ronæs Skov-undersøgelsen, hvor Marine Arkæologisk Gruppe havde ansvaret for hele den tekniske- og dykkermæssige del af undersøgelsen.

Til trods for de vanskelige arbejdsbetingelser der findes under vandet, er undersøgelsen detaljeret og med nøjagtig dokumentation, dvs. plantegning af fund, profilopmåling samt udtagning af pollenserier og andre prøver til naturvidenskabelige undersøgelser.

Udgravningen ved Ronæs Skov dokumenterer hermed på overbevisende måde, at de submarine bopladsers videnskabelige potentiale – ikke blot med hensyn til materiel kultur, men bestemt også i forhold til erhvervet (analyser af madskorpe fra lerkar).

Trods årtusinders nedbrydning af havets bølger, strøm og isgang og forurening (ålegræsød), rummer de submarine stenalderboplads stadig mange og meget velbevarede spor af menneskers ophold langs de havdækkede kyster og viser, at de submarine stenalderboplads har væsentlig betydning for forståelsen af menneskets materielle kultur, erhverv, bosættelsesmåde og samfundsorganisation.

Ronæs er en mellemstor kystboplads, der måler ca. 35 m øst-vest og ca. 20 m nord-syd, dvs. at den dækker ca. 700 m². og har været benyttet i perioden 4400/4300 – 4000 f. Kr. af atlantisk tid og tilhører dermed yngre Ertebølletid.

Placeringen af bopladsen har været omtrent midt i Gamborg Fjord og på syd-sydvestsiden af et næs, der i stenalderen strakte sig ud i fjorden fra dens nordlige bred. Ud for selve bopladsen har der været en smal og dyb strømrende, og lige på den modsatte side af denne – skråt overfor bopladsen – har der ligget en lille ø med en lokalitet, som er samtidig og måske har fungeret sammen med Ronæs Skov. Bebyggelsen har ligget på en strandeng ved fjordbredden. Af bopladsanlæg kendes ildsteder og spor af brandgrave, mens der ikke er påvist sikre spor af boliger.

Ude i den tilgrænsende havaflejrings har der både været tilhørende "fiskeplads" med nedrammede pæle, fiskegårde og et "affalds-eller udsmidssområde" en kombination som også kendes fra andre Ertebølleboplads, f.eks. Tybrind Vig. På en del af bopladsen har der muligvis været en køkkenmødding. Bebyggelsen på fast land er i dag eroderet bort af havet, mens strandbredden, affaldsområdet og fiskepladsen i de marine lag er velbevaret.

Bevaringsforholdene er overordentlig gode, og fundet omfatter foruden oldsager af flint og bjergart, også knogle, hjortetak, keramik og giver derfor at både bredt og præcist indtryk af teknologi, materiel kultur, erhverv og samfundsform i denne periode i Lillebæltsområdet.

Redskabsinventaret af flint omhandler skrabere, bor, kantstikler, flækkesave og flækker med hak og tanding. Symetriske tværpile med udvagede æghjørner dominerer og inden for øksegruppen er der en klar dominans af fladhuggede symmetriske skiveøkser med udsvagede æghjørner. I funder er der enkelte kærneøkser af symetriske typer og med specialiseret æg foruden trindøkser. Fladhuggede skivemejsler er også et karakteristisk element i øksegruppen. Hertil kommer mange redskabsformer i træ, hvoraf en væsentlig del relaterer til fiskeri, f.eks. fiskegærder, lystergrene af mindst tre forskellige typer, rester af fletværk til fiskegårde samt tværtræ til ruser, foruden stammebåde og to typer padleårer.

Oldsagsinventaret karakteriseres også af bue, pil og økseskafter foruden redskabsformer, som for fleres vedkommende enten ikke kendes fra, eller er sjældne på andre submarine boplads. Det gælder øksemuffen, det særprægede "kastetræ", træspyd med skrå spids, et bemalet skaft og den komplette pileskaft med en tværpil.

Af knogle og hjortetak er der hjortetaksøkser af T-form, slagstokke, benspidser med rundt tværsnit, flere harpuner af type A og C, hjortetaksmejsel og hugtandsknive.

Endelig præges fundet også af mange spidsbandede lerkar og bådformede lamper, hvis antal må have været betydeligt og overstiger, hvad der kendes fra andre, jævn gamle kystboplads.

Fundet viser desuden spor af fremstilling, brug og opskærning af redskaber og fangststudstyr foruden tilberedning og konsumering af føde.

Ved udgravningen er der påvist fremstilling af skiveøkser, tværpile, hjortetaksøkser, harpuner, benspidser og lystergrene.

Samlet peger fundene på, at der er tale om en "basisboplads", der viser mange fælles træk med de samtidige boplads i det centrale Østjylland, men som også har et lokalt præg, der kommer til udtryk ved en større mængde flækkeskrabere, tværretoucherede flækker, harpuner, spidsbandede lerkar og lamper, end på de fleste andre af periodens kystboplads. Brandgravskik er også påvist på denne lokalitet. Som noget helt nyt og perspektivrigt er der udført pollenanalyser af madskorpe fra fire spidsbandede lerkar; disse undersøgelser fortæller (sammen med forkullede planterester) om indsamling og tilberedning (kogning) af flere arter vejbred og mistelten.

Erhvervet har været baseret både på landjorden og havets ressourcer: jagt fiskeri og indsamling i omegnens skove, ved kysten og ude på havet. Landjordens byttedyr domineres af vildsvin, kronhjort og rådyr; som pelsdyr er der skovmår, vildkat; ved kysten er det fiskeri efter fladfisk, og ude på havet er der drevet jagt på sæl, marsvin og hval.

Jagt og fiskeri er suppleret med indsamling af havets snegle og skaldyr samt nødder, hindbær, æble, (evt.) hvidtjørn og agern, foruden to slags vejbred, mistelten og evt. rødder af tagrør.

De mange spor af fiskeanlæg, tværstivere til ruser og flere forskellige lystertyper, samt stammebåde, årer og to harpuntyper viser tilsammen, at det kystnære fiskeri og havjagt må have spillet en vigtig rolle i erhvervslivet. Fiskearternes forskellige miljøkrav viser, at fiskeriet er foregået på forskellige lokaliteter i ressourceområdet.

Faunalevnene viser udnyttelse af omgivelserne på alle årstider, dog uden at det kan bevises, om end det er sandsynligt, at der er tale om en helårsbebyggelse.

Tager man hele fundet i betragtning, er der flere tegn, der peger på, at havjagt har været en vigtig del af erhvervet. Det er først og fremmest bopladsens velegnede beliggenhed både ved en smal og dyb strømrørende og samtidig overfor en lille ø, hvilket tilsammen har givet optimale muligheder for denne type fangst; netop havjagt dokumenteres af de fire harpuner og affald fra fremstillingen af endnu flere harpuner (gevirstykker og hvalribben) foruden sæl- og hvalknogler; hertil kommer (indirekte) (spæk-) lamperne, som selvfølgelig ikke i sig selv er tegn på havjagt, men hvis antal på bopladserne og sammen med harpunerne peger i denne retning.

På baggrund af ovenstående kan man forsigtigt konkludere, at Ronæs Skov repræsenterer en kystplads, hvor fangst af mindre og større hvaler samt sæler – i hvert fald i perioder – har haft erhvervsmæssig betydning. Om der så ligefrem har været tale om en erhvervsspecialisering rettet mod disse arter, eller beboerne blot har udnyttet årstidsbestemte (efterår- og vinter-)svingninger i ressourcerne er mere usikkert. Undersøgelsen støtter teorien om, at kystbopladserne i denne del af Lillebælt udover skovjagt og fiskeri også har været præget af fangst på sæler og småhvaler. Lokalt kan Gamborg Fjord teoretisk tænkes at have udgjort et afgrænset ressourceområde adskilt fra den sydligere Tybrind Vig af den lange bakkeryg, Fønsskov-Ørslev Bjerge med det vestfynske hovedvandskel. I så fald har fjorden udgjort et revir, der kun blev udnyttet af en lokalgruppe, det vil sige en selvstændig fangerenhed bestående af flere familier. Har der imidlertid været drevet organiseret jagt på trækkende flokke af mindre hvalarter m.m. i Ertebøllelid, så har det i hvert fald i perioder krævet organisation og samarbejde med en indsats af flere jægergrupper; Gamborg Fjord må så i så fald tænkes at have været en del af en større social enhed, der også har omfattet de øvrige nærliggende boplads i den centrale del af Lillebælt.

Bogen kan købes gennem Moesgård Museum – tlf. 89421100